

UCHWAŁA

Dnia 22 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Barbara Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku R. C.
przy uczestnictwie M. C.
o wykonanie kontaktów z dzieckiem,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 22 maja 2013 r.
zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Okręgowy
postanowieniem z dnia 1 lutego 2013 r.,

"Czy od postanowienia oddalającego wniosek osoby uprawnionej do kontaktów z dzieckiem złożony w trybie art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. przysługuje apelacja, czy też zażalenie?"

podjął uchwałę:

Na postanowienie oddalające wniosek o zagrożenie nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej osobie, która nie wykonuje albo niewłaściwie wykonuje obowiązki w przedmiocie kontaktów z dzieckiem (art. 598¹⁵ § 1 k.p.c.), przysługuje zażalenie.

Uzasadnienie.

Postanowieniem z dnia 9 października 2012 r. Sąd Rejonowy oddalił wniosek R. C. o wykonanie orzeczenia dotyczącego kontaktów z małoletnimi synami W. C. i M. C. przez zobowiązanie uczestniczki M. C. do wypełniania obowiązków wynikających z ugody zawartej w dniu 13 kwietnia 2011 r. przed Sądem Rejonowym, w sprawie [...], z zagrożeniem nakazania uczestniczce zapłaty na rzecz wnioskodawcy kwot po 200 zł za każde jednostkowe naruszenie tych obowiązków.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy stwierdził, że przesłanką orzeczenia o zagrożeniu osobie sprawującej pieczę na dzieckiem nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej jest ustalenie, że osoba ta nie wykonuje albo niewłaściwie wykonuje obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody w przedmiocie kontaktów z dzieckiem. Przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe nie dostarczyło natomiast podstaw do przyjęcia, że uczestniczka nie wypełniała obowiązków wynikających z powołanej we wniosku ugody sądowej.

Wnioskodawca wniósł od tego postanowienia apelację, w której zarzucił Sądowi Rejonowemu błędy proceduralne, lekceważące podejście do materiału dowodowego oraz przedmiotowe traktowanie prawa ojca do kontaktów z dziećmi. W konkluzji wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia i orzeczenie zgodnie z żądaniem wniosku.

Przy rozpoznawaniu apelacji Sąd Okręgowy powziął poważne wątpliwości co do rodzaju przysługującego wnioskodawcy środka odwoławczego, którym dał wyraz w przedstawionym Sądowi Najwyższemu zagadnieniu prawnym, przytoczonym na wstępie uchwały.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sposób wykonywania orzeczeń dotyczących kontaktów z dzieckiem uległ zasadniczej zmianie z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 26 maja 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 144, poz. 854). Wcześniej, przez szereg lat wykonywanie obowiązków wynikających z kontaktów z dzieckiem podlegało egzekucji sądowej prowadzonej na podstawie art. 1050 i 1051 k.p.c. (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 1975 r., III CZP 94/75, OSNCP 1976, nr 3, poz. 41 oraz uchwały Sądu

Najwyższego z dnia 30 stycznia 1976 r., III CZP 95/75, OSNCP 1976, nr 7-8, poz. 157 i z dnia 20 marca 1992 r., III CZP 16/92, OSNC 1992, nr 9, poz. 162). Powołaną ustawą w części pierwszej w księdze drugiej w tytule II w rozdziale 2 kodeksu postępowania cywilnego dodano oddział 6 pt. „Sprawy dotyczące kontaktów z dzieckiem”, obejmujący art. 598¹⁵ – 598²¹. Na skutek umiejscowienia tych przepisów w ramach postępowania nieprocesowego, po oddziale 5 normującym postępowanie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem utraciło charakter egzekucyjny i stało się jednym z postępowań opiekuńczych. Jest ono – jak przyjmuje się w doktrynie – *sui generis* postępowaniem rozpoznawczym, ograniczonym jednak tylko do fazy wykonawczej. W przeciwieństwie do postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów nie obejmuje fazy rozstrzygającej. Fazę tę regulują przepisy ogólne o postępowaniu opiekuńczym.

Postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem obejmuje dwa etapy. W pierwszym sąd orzeka o zagrożeniu nakazaniem zapłaty określonej osobie oznaczonej sumy pieniężnej za każde naruszenie. W art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. zagrożenie to jest adresowane do osoby sprawującej pieczę nad dzieckiem, która nie wykonuje albo niewłaściwie wykonuje obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, i dotyczy zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej osobie uprawnionej do kontaktu z dzieckiem. Z kolei w art. 598¹⁵ § 2 k.p.c. zagrożenie jest adresowane do osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem albo osoby, której tego kontaktu zakazano, naruszającej obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem. W tym wypadku zagrożenie dotyczy zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej na rzecz osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje. Wyczerpanie pierwszego etapu jest konieczne do przejścia na drugi etap, z tym że wyjątkowo wyczerpanie pierwszego etapu może nastąpić już w postępowaniu rozpoznawczym. Możliwość taką przewiduje art. 582¹ § 3 k.p.c., zgodnie z którym w razie uzasadnionej obawy naruszenia obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach przez osobę, pod której

pieczę dziecko pozostaje, lub osobę uprawnioną do kontaktu z dzieckiem albo osobę, której tego kontaktu zakazano, sąd opiekuńczy – przy orzekaniu o kontaktach – może zagrozić nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, stosownie do zasad określonych w art. 598¹⁵. W pozostałych wypadkach konieczne jest orzeczenie o zagrożeniu nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej na podstawie art. 598¹⁵ k.p.c., gdyż dopiero po zakończeniu pierwszego etapu możliwe jest przejście do drugiego etapu, w którym sąd orzeka o nakazaniu zapłaty sumy pieniężnej. Wynika to z art. 598¹⁶ § 1 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli osoba, której sąd opiekuńczy zagroził nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, nie wypełnia nadal swego obowiązku, sąd opiekuńczy nakazuje jej zapłatę należnej sumy pieniężnej, ustalając jej wysokość stosownie do liczby naruszeń. Trzeba dodać, że w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem sąd opiekuńczy orzeka wyłącznie na wniosek, przy czym zarówno wydanie postanowienia o zagrożeniu nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej, jak i o nakazaniu jej zapłaty wymaga złożenia oddzielnego wniosku (art. 598¹⁸ § 1 k.p.c.).

Postanowienia wydawane na podstawie art. 598¹⁵ i art. 598¹⁶ k.p.c. nie kończą postępowania w sprawie dotyczącej wykonywania kontaktów z dzieckiem, jego zakończenie następuje bowiem na skutek wydania postanowienia o umorzeniu postępowania. Wynika to z art. 598²⁰ k.p.c., w myśl którego sąd umarza postępowanie, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od uprawomocnienia ostatniego postanowienia nie wpłynął kolejny wniosek w sprawach wykonywania kontaktów z dzieckiem.

Z ogólnych przepisów o postępowaniu nieprocesowym wynika, że w postępowaniu tym orzeczenia sądu zapadają w formie postanowień, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej, oraz że od postanowień sądu pierwszej instancji orzekających co do istoty sprawy przysługuje apelacja, a na inne postanowienia tego sądu – w wypadkach wskazanych w ustawie – zażalenie (art. 516 i 518 k.p.c.). Postanowieniami orzekającymi co do istoty sprawy są przy tym postanowienia rozstrzygające o żądaniu będącym przedmiotem postępowania, czyli takie, które odpowiadają wydawanym w procesie wyrokom; innymi słowy, postanowienia merytoryczne, rozstrzygające kwestie materialnoprawne. Chodzi tu zarówno o postanowienia, które dotyczą całego przedmiotu postępowania, jak

i takie, które odnoszą się tylko do części postępowania. Dla zaskarżalności postanowienia orzekającego co do istoty sprawy apelacją nie ma w związku z tym znaczenia to, czy kończy ono postępowanie w sprawie, czy stanowi jedynie zamknięcie fragmentu postępowania lub jednego z jego etapów.

Jak zauważył jednak Sąd Najwyższy, art. 518 k.p.c., pomimo braku w jego treści stosownych zastrzeżeń, nie reguluje sposobu zaskarzania postanowień w sposób całościowy i jednolity. W niektórych przepisach księgi drugiej części pierwszej kodeksu postępowania cywilnego ustawodawca przewidział bowiem zażalenie na postanowienia merytoryczne. Przykładowo można tu wskazać przepisy art. 551 § 2 k.p.c., art. 586¹ czy art. 648 § 2 k.p.c., według których na postanowienia co do istoty sprawy – zamiast apelacji – przysługuje zażalenie. Innym przykładem, spośród przepisów pozakodeksowych, jest art. 27 ust. 4 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (jedn. tekst: Dz. U. z 2012 r., poz. 1356 ze zm.). Zasada wyrażona w art. 518 k.p.c. doznaje zatem wyjątków, w których zażalenie służy *de facto* kontroli postanowień orzekających co do istoty sprawy (zob. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1999 r., III CZP 25/99, OSNC 2000, nr 3, poz. 45, z dnia 31 stycznia 2001 r., III CZP 51/00, OSNC 2001, nr 6, poz. 81, z dnia 9 lutego 2007 r., III CZP 156/06, OSNC 2008, nr 1, poz. 2 i z dnia 18 marca 2011 r., III CZP 140/10, OSNC 2011, nr 11, poz. 123). Z tej przyczyny dobór właściwego środka zaskarżenia w odniesieniu do postanowień orzekających co do istoty sprawy, zwłaszcza niekończących postępowania w sprawie, może nasuwać pewne wątpliwości.

Regulując pierwszy etap postępowania dotyczącego wykonywania kontaktów z dzieckiem, ustawodawca w art. 598¹⁵ § 3 k.p.c. przesądził, że na postanowienia sądu, o których mowa w § 1 i 2, przysługuje zażalenie. Postanowienia te – o czym była już mowa – nie należą do kategorii kończących postępowanie w sprawie, są jednak postanowieniami merytorycznymi, a tego rodzaju postanowienia, zgodnie z regułą wyrażoną w art. 518 k.p.c., podlegają zaskarżeniu apelacją. Ustawodawca zdecydował jednak, że w tym wypadku właściwym środkiem zaskarżenia postanowień, wydanych w postępowaniu

nieprocesowym będącym *sui generis* postępowaniem rozpoznawczym, jest zażalenie.

Wykładnia językowa art. 598¹⁵ § 3 k.p.c. prowadzi do wniosku, że przewidziane w nim zażalenie przysługuje obojgu uczestnikom postępowania i może dotyczyć wszystkich kwestii rozstrzygniętych w zaskarżonym postanowieniu. Środek ten służy więc nie tylko kontroli prawidłowości zagrożenia nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, lecz także braku orzeczenia o takim zagrożeniu oraz prawidłowości określenia sumy pieniężnej należnej za naruszenie obowiązków w przedmiocie kontaktów z dzieckiem. Dokonany w art. 598¹⁵ § 3 k.p.c. dobór środka zaskarżenia w postaci zażalenia oznacza, że postanowienia, o których mowa w § 1 i 2 tego artykułu, zostały przez ustawodawcę uznane za „inne” w rozumieniu art. 518 zdanie drugie k.p.c. Nie można w tej sytuacji zaaprobować koncepcji, zgodnie z którą w razie oddalenia wniosku o zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej wnioskodawcy przysługiwałaby apelacja.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. orzekł, jak na wstępie.